

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna a soudců Josefa Fialy a Milana Hulmáka (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatelek 1. **A. B.** (jedná se o pseudonym), a 2. **Evangelické církve metodistické**, sídlem Ječná 545/19, Praha 2 – Nové Město, obou zastoupených JUDr. Danielem Bartoněm, LL.M., Ph.D., advokátem, sídlem Ječná 505/2, Praha 2 – Nové Město, proti části výroku trestního příkazu Okresního soudu v Jihlavě ze dne 28. května 2024 č. j. 13 T 46/2024-254, jímž se poškozené A. B. a Evangelická církev metodistická odkazují s nároky na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, za účasti **Okresního soudu v Jihlavě**, jako účastníka řízení, a **Okresního státního zastupitelství v Jihlavě**, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

- I. Částí výroku trestního příkazu Okresního soudu v Jihlavě ze dne 28. května 2024 č. j. 13 T 46/2024-254, jímž byla první stěžovatelka se svým nárokem na náhradu nemajetkové újmy odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních, byla porušena její ústavně zaručená práva podle čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.
- II. Trestní příkaz Okresního soudu v Jihlavě ze dne 28. května 2024 č. j. 13 T 46/2024-254 se v části výroku, jímž byla první stěžovatelka se svým nárokem na náhradu nemajetkové újmy odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních, ruší.
- III. Ústavní stížnost druhé stěžovatelky se odmítá.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, stěžovatelky A. B. (dále jen „první stěžovatelka“) a Evangelická církev metodistická (dále též „druhá stěžovatelka“) napadly trestní příkaz Okresního soudu v Jihlavě (dále jen „okresní soud“) v té části výroku, jímž byly odkázány se svými nároky na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních. Stěžovatelky tvrdí, že jím byla porušena jejich základní práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i základní práva první stěžovatelky podle čl. 7 a 10 odst. 1, 2 Listiny a čl. 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti, jejich příloh a vyžádaného soudního spisu se podává, že X. Y. (jedná se o pseudonym, dále jen „obviněný“) byl usnesením Policie České republiky, Krajského ředitelství policie kraj Vysočina, Územního odboru Jihlava, oddělení obecné kriminality (dále jen „policejní orgán“) ze dne 29. 9. 2023 č. j. KRPJ-109109-74/TČ-2021-160771-KARP obviněn ze spáchání přečinů sexuálního nátlaku (ve vztahu k první stěžovatelce) a poškozování cizích práv (ve vztahu k druhé stěžovatelce).

3. Co se týče přečinu sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2024, policejní orgán na základě zajištěných důkazů konstatoval, že obviněný se coby kazatel před první stěžovatelkou obnažoval, přiměl ji k fyzickému kontaktu s jeho nahým tělem a měl na ni nárazky se sexuálním podtónem. Obviněný první stěžovatelku přiměl k tomu, aby jej večer navštívila na faře, kde na ni čekal nahý. Následně ji přiměl k souloži a jiným sexuálním praktikám, které s ní, resp. na ní vykonával až do rána následujícího dne. Činil tak, byť si byl vědom značné zranitelnosti první stěžovatelky, neboť ta mu sdělila informace o svých předchozích traumatech (včetně domácího násilí, sexuálního zneužívání apod.) při zpovědi. První stěžovatelka se chování obviněného podvolila, neboť byla pod vlivem léků na spaní a zejména byla přesvědčena, že faráře musí vždy uposlechnout.

4. Tyto skutečnosti policejní orgán dovozoval z řady svědeckých výpovědí a zprávy psychologky, k níž první stěžovatelka docházela. První stěžovatelka podle zajištěných důkazů nacházela útěchu a útočiště pouze u vychovatelek v dětském domově a duchovních. Podle psychologky je značně zranitelná, snadno manipulovatelná a neschopná vzdorovat autoritě; v případě ohrožení se stáhne a nekomunikuje. Podle svědeckých výpovědí se navíc měl obviněný podobně nevhodným způsobem chovat i k jiným ženám, přičemž přinejmenším během svého působení u druhé stěžovatelky se měl zaměřovat na ty nezranitelnější členky farnosti.

5. Co se týče přečinu poškozování cizích práv podle § 181 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, policejní orgán zjistil, že obviněný druhé stěžovatelce záměrně poskytl nepravdivé informace o důvodech ukončení svého předchozího působení v jiné církvi. Dle shromážděných důkazů jí měl tvrdit, že tímto důvodem byl syndrom vyhoření a jednorázová nevěra, ačkoli skutečným důvodem byla opakovaná nevěra a nevhodné chování v sexuální oblasti k více ženám. Na základě těchto nepravdivých informací ho druhá stěžovatelka zaměstnala jako kazatele, v kterážto pozici se dopustil mj. přečinu

sexuálního nátlaku. V důsledku toho pak došlo k vážnému poškození dobré pověsti druhé stěžovatelky, která byla po určitou dobu veřejně spojována s problémem sexuálního zneužívání ze strany duchovních.

6. Po vznesení obvinění obě stěžovatelky uplatnily nárok na náhradu újmy. První stěžovatelka ve svém návrhu podrobně popsala, jaké dopady na ni mělo jednání obviněného, a to včetně prožívaných duševních útrap, psychosomatických problémů, nutnosti pravidelných návštěv psycholožky a sebevražedných myšlenek. Podle § 2910, § 2951 a § 2956 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, požadovala za vytrpěné příkoří a duševní útrapy náhradu nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč, přičemž odkázala na rozhodnutí obecných soudů ve víceméně srovnatelných případech.

7. Druhá stěžovatelka v návrhu na náhradu újmy poukázala na její mediální spojení s problémem sexuálního zneužívání a na narušení důvěry žen, jež byly vystaveny nevhodnému sexuálnímu chování obviněného, v duchovní a církev obecně. Za poškození své dobré pověsti požadovala náhradu nemajetkové újmy ve výši 300 000 Kč, přičemž odkázala na jiná rozhodnutí obecných soudů. Druhá stěžovatelka uplatnila rovněž nárok na náhradu škody ve výši 4 800 Kč.

8. Státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Jihlavě (dále jen „okresní státní zastupitelství“) podal dne 16. 5. 2024 obžalobu na obviněného pro shora uvedené přečiny sexuálního nátlaku a poškozování cizích práv (sp. zn. ZT 188/2023-35).

9. Okresní soud ústavní stížností napadeným trestním příkazem shledal obviněného vinným ze spáchání přečinů sexuálního nátlaku a poškozování cizích práv, jak byly popsány výše. Za to jej odsoudil k úhrnnému trestu odnětí svobody ve výměře deseti měsíců s podmíněným odkladem na dobu čtyřiceti měsíců a trestu zákazu duchovenské činnosti v církvích a náboženských společnostech na dobu šedesáti měsíců. Podle popisu skutku obviněný tímto jednáním první stěžovatelce *„způsobil psychickou újmu tkvící ve ztrátě důvěry v duchovní, potažmo obecně v muže, a narušení vztahu k Bohu a církvi, neboť poškozená věřila obviněnému jako knězi, který zneužil její zpovědi a následného chování k tomu, aby ji nalákal na faru, za účelem odpuštění, kde ji poté přiměl k pohlavnímu styku, sebeukájení a obnažování využívaje své autority a postavení v církvi“*. Druhá stěžovatelka podle popisu skutku utrpěla *„vážnou újmu na dobré pověsti, jelikož byla po určitou dobu spojována se sexuálním zneužíváním ze strany duchovních, kdy ke snížení těchto negativních dopadů musela vynaložit množství úsilí a dosud blíže neupřesněné finanční prostředky“*.

10. Obě stěžovatelky byly se svými řádně a včas uplatněnými nároky na náhradu újmy odkázány na řízení ve věcech občanskoprávních. Jelikož bylo rozhodováno trestním příkazem, napadené rozhodnutí okresního soudu neobsahuje odůvodnění.

11. Jelikož ani jeden z aktivně legitimovaných subjektů nepodal proti trestnímu příkazu odpor, trestní příkaz je konečným rozhodnutím ve věci.

12. Žádná ze stěžovatelek občanskoprávní žalobu na náhradu újmy do doby rozhodnutí Ústavního soudu nepodala.

13. Okresní soud usnesením ze dne 25. 7. 2024 č. j. 13 T 46/2024-286 přiznal první stěžovatelce postavení zvláště zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. d) zákona

č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

II.

Argumentace stěžovatelek

14. Stěžovatelky se dovolávají nálezů Ústavního soudu, z nichž plyne, že trestním soudům bylo rozhodování o adhezních nárocích na náhradu újmy svěřeno právě proto, aby poškození mohli dosáhnout plného uspokojení svých nároků zásadně již v trestním řízení a nemuseli podstupovat další civilní řízení, v němž může docházet k druhotné viktimizaci poškozených. To je nežádoucí především u zvláště zranitelných obětí [nález ze dne 27. 6. 2023 sp. zn. I. ÚS 1222/22; nález ze dne 3. 8. 2021 sp. zn. II. ÚS 3003/20 (N 137/107 SbNU 131)]. Obecné soudy proto mají povinnost postupovat tak, aby mohly uplatněnému nároku poškozeného v maximální možné míře vyhovět, jsou-li pro to splněny zákonné předpoklady [nález ze dne 26. 6. 2023 sp. zn. II. ÚS 297/22; nález ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14 (N 38/76 SbNU 515)].

15. Stěžovatelky mají za to, že okresní soud těmto ústavním požadavkům nedostal. Odkázal je s jejich nároky na náhradu újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, a to navzdory tomu, že újmu utrpěnou stěžovatelkami výslovně konstatoval v popisu skutku.

16. První stěžovatelka v této souvislosti uvádí, že uplatňování nároku na náhradu újmy v civilním řízení by pro ni bylo zdravotně, časově i finančně náročné a traumatizující. Civilní řízení první stěžovatelce neposkytuje stejnou míru ochrany, jakou má zvláště zranitelná oběť v trestním řízení (např. možnost výslechu v nepřítomnosti pachatele nebo ochranu soukromí). Její psychický a zdravotní stav je navíc značně nepříznivý (mj. v důsledku utrpěného traumatu a nedávno překonaného infarktu), pročež by pro ni bylo civilní řízení neúměrně zatěžující. První stěžovatelka by navíc byla nucena znovu prožívat traumatické události, což lze jen stěží akceptovat. Napadený trestní příkaz je proto v rozporu s jejím právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i s jejím právem na nedotknutelnost osoby a soukromí a právem na zachování lidské důstojnosti a cti podle čl. 7 a 10 odst. 1, 2 Listiny a čl. 3 a 8 Úmluvy.

17. Druhá stěžovatelka tvrdí, že by pro ni civilní řízení představovalo časovou a finanční zátěž a potenciální potíže s vymahatelností nároku. Potenciálním škůdcům mezi duchovními by tím navíc byl vyslán nežádoucí signál. Napadený trestní příkaz je proto v rozporu s jejím právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

III.

Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení

18. Okresní soud ve svém vyjádření uvedl pouze to, že se k ústavní stížnosti nemůže vyjádřit, jelikož v současnosti nemá k dispozici soudní spis.

19. Okresní státní zastupitelství jako vedlejší účastník řízení uvedlo, že podle současné praxe okresního soudu bývá nárok na náhradu nemajetkové újmy přiznáván, doloží-li jej poškozený např. znaleckým posudkem; to v případě stěžovatelek zřejmě nebylo splněno.

Současně nesouhlasí s argumentací stěžovatelek, že napadené rozhodnutí popřelo smysl ochrany poškozených a vystavilo je riziku opětovné traumatizace. Stěžovatelky nebylo nutné vyslýchat před soudem, neboť bylo rozhodováno trestním příkazem, protože nemohlo ani vzniknout riziko jejich sekundární viktimizace, zejm. pokud jde o první stěžovatelku. U první stěžovatelky navíc nebylo možné rozhodnout bez znaleckého posudku, neboť „byla v minulosti obětí týrání ze strany rodičů, sexuálního zneužívání i domácího násilí“, protože „lze velmi obtížně určit, do jaké míry bylo narušení jejího psychického stavu způsobeno jednáním odsouzeného a do jaké míry bylo zapříčiněno již dřívějšími špatnými životními zkušenostmi.“ K nárokům druhé stěžovatelky nemělo okresní státní zastupitelství dostatečné podklady, neboť tento nárok byl patrně uplatněn až po podání obžaloby.

20. Obviněný se k ústavní stížnosti nevyjádřil. V souladu s poskytnutým poučením se tím implicitně vzdal postavení vedlejšího účastníka řízení před Ústavním soudem.

21. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení stěžovatelkám k případné replice. Stěžovatelky svého práva repliky nevyužily.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

22. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovatelkami, které byly účastnicemi řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelky jsou právně zastoupeny v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu.

23. Opravným prostředkem proti trestnímu příkazu je odpor [§ 314g zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů]. Ten je však oprávněn podat pouze obviněný, státní zástupce a v zákoně specifikované osoby, jež jsou oprávněny podat odpor ve prospěch obviněného (§ 314g odst. 1 trestního řádu). Trestní řád nepředpokládá možnost podání odporu ani jiného procesního prostředku nápravy proti trestnímu příkazu poškozenými, a to ani v části týkající se pouze adhezního nároku. Stěžovatelky tudíž neměly k dispozici žádný zákonný prostředek k ochraně svého práva. Jejich ústavní stížnost směřující proti té části výroku trestního příkazu, jímž byly odkázány se svými nároky na řízení ve věcech občanskoprávních, je proto přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V.

Upuštění od ústního jednání

24. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu dospěl k závěru, že by ústní jednání nepřispělo k dalšímu objasnění věci. Nekonání ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VI.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

25. Stěžovatelky namítaly, že napadenou částí trestního příkazu byla porušena jejich základní práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i základní práva první stěžovatelky podle čl. 7 a 10 odst. 1, 2 Listiny a čl. 3 a 8 Úmluvy.

VI. 1. Obecná východiska

26. Adhezní řízení je nedílnou součástí trestního řízení. Sleduje však specifický účel – rozhodnutí o uplatněných občanskoprávních nárocích poškozeného na náhradu škody, odčinění nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, jež obviněný trestným činem způsobil, resp. získal (§ 43 odst. 3 trestního řádu). Ačkoli tedy trestní soudy rozhodují o adhezním nároku poškozeného v rámci trestního řízení podle trestního řádu, rozhodují podle hmotněprávních norem z oblasti soukromého práva o občanskoprávních nárocích poškozených vůči obviněnému. Navzdory všem specifikům se tudíž nejde o vertikální vztah, ale o horizontální vztah mezi obviněným a poškozeným jakožto osobami soukromého práva.

27. Základní práva a svobody zaručené v Listině působí ze své podstaty zejména ve vztazích mezi jednotlivcem a státem (vertikální vztahy), avšak judikatura Ústavního soudu jim přiznala zprostředkovaný účinek i ve vztazích mezi jednotlivci navzájem (horizontální vztahy). V horizontálních vztazích působí základní práva a svobody tak, že prozařují normami podústavního práva [náleze ze dne 24. 9. 1998 sp. zn. III. ÚS 139/98 (N 106/12 SbNU 93)]. Při výkladu a aplikaci těchto norem jsou proto soudy povinny pečlivě zvažovat dotčená základní práva, ústavní hodnoty a principy, protože pouze tak mohou dostát svým povinnostem podle čl. 4 Ústavy [náleze ze dne 5. 12. 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (N 200/67 SbNU 573), bod 15]. Soudy mají povinnost hledat a volit tu interpretaci norem podústavního práva, která je ústavně konformní a v největší možné míře šetří práva dotčených osob [náleze ze dne 26. 3. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 48/95 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.); náleze ze dne 10. 3. 2009 sp. zn. IV. ÚS 1106/08 (N 52/52 SbNU 519), bod 24].

28. Tato povinnost ústavně konformní interpretace norem podústavního práva upravujících adhezní řízení je o to naléhavější, že podle ustálené judikatury Ústavního soudu postavení poškozeného „*není (...) redukovatelné toliko na (...) významný pramen důkazu a na subjekt, jemuž má v trestním řízení být usnadněno vyrovnání jeho majetkoprávních nároků vzniklých v přímé souvislosti se spácháním trestného činu vůči pachateli. Poškozený v trestním řízení realizuje, respektive realizovat může, i některá svá základní práva a svobody představující tzv. „tvrdé jádro“ lidských práv*“. Na jeho postavení tudíž „*nelze (...) nazírat jakožto na doplňkové, bez něhož by se poškozený stejně ochrany všech svých právem uznaných zájmů domohl (typicky uplatněním adhezního nároku v řízení ve věcech občanskoprávních), a ohledně něhož by tedy bylo možno vždy uzavřít, že mu v trestním řízení žádná ochrana základních práv či svobod nepřísluší (...)*“ [náleze ze dne 8. 8. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 32/16 (N 139/86 SbNU 369; 345/2018 Sb.), bod 67]. Jinými slovy, rozhodování soudů v adhezním řízení se nenachází mimo rámec ústavní ochrany.

29. Ochrana soukromé sféry jednotlivce není v Listině garantována v jednom všezahrnujícím článku (na rozdíl od čl. 8 Úmluvy), ale je roztržena mezi vícero samostatných ustanovení Listiny, jež se vzájemně doplňují a pohříchu zčásti překrývají,

zejména čl. 7 odst. 1, čl. 10, čl. 12 a čl. 13 Listiny. Jak však Ústavní soud připomněl v nálezu ze dne 22. 3. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/10 (N 52/60 SbNU 625; 94/2011 Sb.), bod 31, „onu „roztržitost“ právní úpravy aspektů soukromé sféry jednotlivce nelze přeceňovat a v Listině uvedený výčet toho, co je třeba podřadit pod „deštník“ práva na soukromí či na soukromý život nelze považovat za vyčerpávající a konečný. Při výkladu jednotlivých základních práv, která jsou zachycením práva na soukromí v jeho různých dimenzích tak, jak je uvádí Listina, je nezbytné respektovat účel obecně chápaného a dynamicky se vyvíjejícího práva na soukromí jako takového, resp. je třeba uvažovat o právu na soukromý život v jeho dobové celistvosti“.

30. Autonomie v sexuální oblasti je jedním z nejnítěnějších aspektů soukromé sféry jednotlivce a neodmyslitelnou součástí lidské důstojnosti, jež je komplementárně chráněna čl. 7 a 10 odst. 1 Listiny (Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 339).

31. Lidská důstojnost je v českém ústavním pořádku zakotvena jako objektivní ústavní hodnota konstituující ústavní hodnotový řád (č. 1 Listiny) i jako subjektivní právo jednotlivce (čl. 10 odst. 1 Listiny). Ústavní soud ve své judikatuře zdůrazňuje, že „[l]idská důstojnost jako hodnota je ukotvena v samých základech celého řádu základních práv obsažených v ústavním pořádku. Je s ní spojen nárok každé osoby na respekt a uznání jako lidské bytosti, z něhož plyne zákaz činit z člověka pouhý objekt státní vůle anebo zákaz vystavení osoby takovému jednání, které zpochybňuje její kvalitu jako subjektu“ [náleze ze dne 29. 2. 2008 sp. zn. II. ÚS 2268/07 (N 45/48 SbNU 527), bod 43]. Lidská důstojnost „vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. Garantování nedotknutelnosti lidské důstojnosti člověku umožňuje plně užívat své osobnosti. Tyto úvahy stvrzuje preambule Ústavy České republiky, která deklaruje lidskou důstojnost za nedotknutelnou hodnotu, stojící v základu ústavního pořádku České republiky. Stejně tak Listina základních práv a svobod garantuje rovnost lidí v důstojnosti (čl. 1) a garantuje subjektivní právo na zachování lidské důstojnosti (čl. 10 odst. 1)“ [náleze ze dne 7. 12. 2005 sp. zn. IV. ÚS 412/04 (N 223/39 SbNU 353), část IV; přiměřeně srov. také náleze ze dne 9. 10. 2018 sp. zn. III. ÚS 309/16 (N 166/91 SbNU 89), bod 17].

32. Ustanovení čl. 7 odst. 1 Listiny pak zakotvuje a chrání fyzickou a psychickou integritu jednotlivce, a to v její plné šíři a celistvosti. Zásahem do základního práva jednotlivce na ochranu osobní integrity tak není jenom způsobení zranění nebo jiného zhoršení (resp. absenci jinak očekávatelného zlepšení) zdravotního stavu, nýbrž i „pouhé“ způsobení bolesti a utrpení, včetně utrpení duševního [náleze sp. zn. II. ÚS 2379/08; náleze sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 8]. V případě některých typů závažné sexualizované trestné činnosti dokonce nelze vyloučit ani porušení práva jednotlivce nebýt mučen nebo podroben nelidskému nebo ponižujícímu zacházení podle čl. 7 odst. 2 Listiny (náleze sp. zn. II. ÚS 527/23, body 61 až 62).

33. Výrazem lidské důstojnosti a autonomie v sexuální oblasti je tudíž příkaz nezacházet s člověkem proti jeho vůli jako s pouhým sexuálním objektem nebo předmětem zájmů někoho jiného [náleze ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23, bod 60; přiměřeně srov. také náleze ze dne 7. 12. 2005 sp. zn. IV. ÚS 412/04 (N 223/39 SbNU 353), část IV]. Sexualizované a vztahové násilí představuje závažný zásah do lidské důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 Listiny a fyzické a psychické integrity jednotlivce podle čl. 7 odst. 1 Listiny

(srov. např. nález ze dne 24. 7. 2024 sp. zn. IV. ÚS 855/24, body 8 a 18; nález sp. zn. II. ÚS 3003/20, body 26 až 30), v závažnějších případech dokonce i do práva jednotlivce nebyt podroben nelidskému nebo ponižujícímu zacházení podle čl. 7 odst. 2 Listiny (nález sp. zn. II. ÚS 527/23, body 61 až 62).

34. Obdobný přístup lze pozorovat i v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (dále též „ESLP“). Problematika autonomie v sexuální oblasti je považována za důležitou součástí soukromé sféry jednotlivce ve smyslu čl. 8 Úmluvy (srov. např. rozsudek ESLP ve věci *A. K. proti Rusku* ze dne 7. 5. 2024, č. 49014/16, § 30; rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *S. a Marper proti Spojenému království* ze dne 4. 12. 2008, č. 30562/04 a 30566/04, § 66), přičemž závažné zásahy do autonomie v sexuální oblasti mohou dosáhnout intenzity špatného zacházení podle čl. 3 Úmluvy (srov. např. rozsudek ESLP ve věci *M. C. proti Bulharsku* ze dne 4. 12. 2003, č. 39272/98, §§ 148 až 166).

35. Právo na náhradu újmy je pak integrální součástí a extenzí práva na zachování lidské důstojnosti a tělesné a duševní integrity jednotlivce. Ústavní soud v této souvislosti uvedl, že „v náhradě jakékoli újmy, a to i újmy na zdraví, je zapotřebí vidět i jakési pokračování práv. Skrze uplatnění nároku na náhradu újmy pokračuje subjektivní právo (...) nebo právní statek či hodnota (...), z jehož porušení škoda vzešla“ [nález ze dne 9. 1. 2014 sp. zn. III. ÚS 2253/13 (N 3/72 SbNU 41), bod 35; srov. také nález ze dne 9. 2. 2021 sp. zn. II. ÚS 1564/20 (N 26/104 SbNU 319), bod 18; nález ze dne 3. 8. 2021 sp. zn. II. ÚS 3003/20 (N 137/107 SbNU 131), bod 29; nález sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 9, a další].

36. Nepřiznání adhezního nároku – at' v důsledku opomenutí soudu rozhodnout o něm, nebo v důsledku odkázání poškozených na občanskoprávní řízení – může následně vést ke vzniku sekundární (druhotné) újmy, která dále prohlubuje újmu primární (nález ze dne 20. 3. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2637/23, bod 18). Nelze totiž přehlížet, že trestním soudům bylo svěřeno rozhodování o adhezních nárocích poškozených právě proto, aby poškozený mohl dosáhnout uspokojení svých nároků již v trestním řízení a nemusel podstupovat rovněž řízení občanskoprávní. Nutnost domáhat se náhrady škody a nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení v občanskoprávním řízení totiž může být u určitých skupin obětí spojeno s opětovným prožíváním nepříjemných či traumatizujících zážitků a vznikem tzv. sekundárního traumatu (nález sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 12). To platí vždy u zvláště zranitelných obětí (§ 2 odst. 4 zákona o obětech trestných činů).

37. Při odkazování poškozených na řízení ve věcech občanskoprávních by proto trestní soudy měly zvážit, do jaké míry bude v rámci tohoto řízení naplněn účel ochrany obětí trestných činů. V rámci občanského soudního řízení totiž bude oběť nutně znovu konfrontována s pachatelem trestné činnosti, což může v konečném důsledku vést až k její rezignaci na další uplatňování práv (nález sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 12; nález ze dne 31. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 2099/23, bod 15).

38. Nad rámec shora uvedeného Ústavní soud dodává, že u zásahů do lidské důstojnosti a osobní integrity v důsledku sexualizovaných trestných činů není možné zajistit nápravu uvedením do původního stavu. Ačkoli nemožnost naturální restituce není u nemajetkové újmy ničím neobvyklým [například F. Melzer s odkazem na německou právní doktrínu uvádí, že u nemajetkové újmy je „naturální restituce, je-li z povahy věci možná, (...) přípustná vždy. Je však třeba připustit, že často možná nebude“, viz Melzer, F., Tégl, P.

a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081*. Praha: Leges, 2018, s. 44], u shora uvedených typů zásahů je navrácení do původního stavu nemožné, zejména kvůli bolesti nebo duševnímu utrpení, které oběť prožívá. Z téhož důvodu často nebude postačovat ani zadostiučinění ve formě pouhé omluvy nebo projevení lítosti ze strany pachatele, ač jejich význam nelze marginalizovat. Poskytnutí peněžitého zadostiučinění za újmu na přirozených právech a/nebo za duševní útrapy vytrpěné v důsledku sexualizované trestné činnosti tak bude často – byť ne nutně bezvýjimečně – nezbytné k tomu, aby byla základním právům poškozeného poskytnuta náležitá ochrana ze strany soudů, jak jim ukládá čl. 4 Ústavy [přiměřeně srov. nález sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 18; nález ze dne 12. 4. 2016 sp. zn. I. ÚS 2315/15 (N 64/81 SbNU 99), bod 65].

39. Při určování spravedlivé výše peněžitého zadostiučinění je pak nutno zvážit všechny relevantní okolnosti případu – zejména to, která základní práva poškozeného byla zasažena; závažnost zásahu; formu zavinění; druh utrpěné újmy a dopady trestného činu do života oběti [v podrobnostech přiměřeně srov. nález ze dne 6. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 1586/09 (N 43/64 SbNU 491), body 33 až 25]. Jako významné vodítko mohou posloužit rozhodnutí soudů v jiných srovnatelných případech.

VI. 2.

Aplikace obecných principů na věc první stěžovatelky

VI. 2. 1.

Obecně k právu první stěžovatelky na náhradu nemajetkové újmy v adhezním řízení

40. Napadená část výroku trestního příkazu, jímž byla první stěžovatelka odkázána se svým nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, ve světle shora vymezených principů neobstojí.

41. Jak již bylo shora uvedeno, první stěžovatelka se stala obětí přečinu sexuálního nátlaku, tedy jednoho z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Za tento přečin byl obviněný X. Y. pravomocně odsouzen, přičemž okresní soud již v samotném popisu skutku konstatoval, že obviněný svým jednáním první stěžovatelce „způsobil psychickou újmu tkvící ve ztrátě důvěry v duchovní, potažmo obecně v muže, a narušení vztahu k Bohu a církvi, neboť poškozená věřila obviněnému jako knězi, který zneužil její zpovědi a následného chování k tomu, aby ji nalákal na faru, za účelem odpuštění, kde ji poté přiměl k pohlavnímu styku, sebeukájení a obnažování využívaje své autority a postavení v církvi“.

42. První stěžovatelka navíc od počátku trestního řízení uváděla, že jednání obviněného jí způsobilo duševní útrapy a strádání. Ve svém návrhu na náhradu nemajetkové újmy ze dne 30. 4. 2024 popisovala, že v důsledku četných traumat z minulosti (zejm. sexuálního zneužívání a týrání v dětství, odebrání z rodiny, znásilnění a domácího násilí v dospělosti) se v době útoku nacházela ve velmi zranitelném postavení, což ostatně uznalo jak okresní státní zastupitelství, tak i okresní soud. Církev a duchovní pro ni v minulosti představovali jedno z mála útočišť a bezpečných míst, což dokládala mj. zprávou psychologičky. Narušení její důstojnosti v sexuální oblasti ze strany duchovního proto na ni mělo výrazně negativní dopad. V této souvislosti popisovala mj. svou silně negativní psychosomatickou reakci bezprostředně po útoku; neustálou tíseň a pocit napětí; depresivní stavy a ponuré myšlenky; pocity viny, selhání a studu;

ztrátu důvěry v duchovní a církve; narušení vnitřního světa, jenž stál na víře v Boha a křesťanských hodnotách; narušení pocitu bezpečí a odnětí možnosti podpory od jiných členů církve apod. Stěžovatelka se proto domáhala peněžitého zadostiučinění ve výši 500 000 Kč, přičemž poukazovala na rozhodnutí trestních soudů o adhezních nárocích v jiných, víceméně srovnatelných případech.

43. První stěžovatelka tak ve svých podáních popisovala nejen (tvrzenou) psychickou újmu na zdraví, ale také intenzivní duševní útrapy, které prožívala v důsledku na ní spáchaného trestného činu. Ústavní soud akceptuje, že v případě psychické újmy na zdraví, tedy psychické újmy trvalejšího charakteru, by mohlo být trvání na předložení lékařských zpráv nebo dokonce znaleckého posudku namístě. V případě duševních útrap, tedy spíše netrvalé psychické újmy, tomu tak ale není. Na jejich prokazování nelze klást stejně vysoké požadavky jako na prokazování (psychické) újmy na zdraví, zejm. co se týká nutnosti předložení znaleckého posudku (nález sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 18; přiměřeně srov. také nález II. ÚS 297/22, bod 31). Ústavní soud se tudíž nemohl ztotožnit s názorem okresního státního zastupitelství, podle něhož nebylo možné první stěžovatelce v adhezním řízení přiznat náhradu nemajetkové újmy bez předložení znaleckého posudku.

44. Přehlédnout nelze ani to, že i kdyby zásah do základních práv první stěžovatelky nedosáhl intenzity duševních útrap, občanský zákoník jí v nejobecnější rovině pořád přiznává právo na náhradu újmy na jejích přirozených právech (§ 2956 nebo event. § 2971 občanského zákoníku). Ústavní soud přitom již v minulosti shledal, že zásah do osobnostních práv poškozeného je imanentním důsledkem sexualizované trestné činnosti, je-li prokázána (nález sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 18; přiměřeně srov. také nález sp. zn. II. ÚS 297/22, bod 31; nález sp. zn. I. ÚS 1222/22, bod 33; nález sp. zn. II. ÚS 3003/20, bod 30).

45. Vzhledem k absenci odůvodnění napadeného trestního příkazu (§ 314f odst. 1 trestního řádu *a contrario*) lze jen stěží určit, jaké úvahy vedly okresní soud k nepřiznání adhezního nároku na náhradu nemajetkové újmy první stěžovatelce. Samotná skutečnost, že tento nárok nebyl první stěžovatelce přiznán, však spolehlivě indikuje, že okresní soud jej nepovažoval za prokázaný, a to ani zčásti (§ 229 trestního řádu). Vzhledem ke skutkovým okolnostem případu Ústavní soud nemůže takový závěr akceptovat.

46. Zprvce, právo na náhradu újmy na základních právech plynulo první stěžovatelce již ze samotné podstaty trestné činnosti spáchané na ní obviněným. Jak bylo vyloženo výše, sexualizovaná trestná činnost, je-li prokázána, nevyhnutně vede k nepřipustnému zásahu do práva oběti na zachování lidské důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 Listiny a osobní integrity podle čl. 7 odst. 1 Listiny, a potažmo – v terminologii občanského zákoníku – k nepřipustnému zásahu do přirozených práv oběti. I kdyby nebyla první stěžovatelka s to prokázat žádný jiný ze svých nároků na náhradu nemajetkové újmy, okresní soud jí měl v souladu se shora vymezenými principy přiznat zadostiučinění alespoň v tomto rozsahu.

47. Zadruhé, vzhledem k tomu, že první stěžovatelka popisovala a zčásti také dokládala (např. zprávami psycholožky) i duševní útrapy, které v důsledku na ní spáchané trestné činnosti pociťovala, okresní soud měl povinnost se těmito tvrzeními řádně zabývat. Především měl povinnost zvážit přesvědčivost a konzistentnost tvrzení první stěžovatelky

stran prožitých duševních útrap a konfrontovat je s dalšími dostupnými důkazy, např. se zprávami psycholožky nebo výpověďmi dalších svědků. Pokud by okresní soud po pečlivém zhodnocení dostupných důkazů dospěl k závěru, že první stěžovatelka prožívala duševní útrapy a strádání, měl by povinnost přiznat jí – v souladu se shora naznačenými obecnými principy – zadostiučinění také za ně.

VI. 2. 2.

Vliv toho, že bylo rozhodováno trestním příkazem, na posouzení nároku první stěžovatelky na náhradu nemajetkové újmy

48. Ústavní soud nepřehlédl, že v nyní posuzované věci bylo rozhodováno trestním příkazem, jenž je prostředkem sloužícím „*k zjednodušení a urychlení trestního řízení ve skutkově a právně méně složitých věcech, v nichž účelu trestního řízení může být dosaženo i bez provedení formálního hlavního líčení*“ [Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3571]. Ostatně snaha „*výrazněji odlehčit soudu*“ byla deklarována i zákonodárcem v důvodové zprávě k novelizujícímu zákonu č. 292/1993 Sb., jímž byl do trestního řádu (znovu)zaveden institut trestního příkazu.

49. Tomuto deklarovanému cíli pochopitelně odpovídá i zákonná úprava trestního příkazu v trestním řádu, která ve srovnání s rozhodováním soudu v hlavním líčení obsahuje řadu specifik. V této souvislosti lze zmínit např. absenci hlavního líčení a z toho plynoucí absenci provádění důkazů před soudem v hlavním líčení (resp. rozhodování soudu pouze na základě spisového materiálu) podle § 314e odst. 1 trestního řádu; absenci odůvodnění, jež není zahrnuto mezi náležitosti trestního příkazu podle § 314f odst. 1 trestního řádu; nebo specifickou koncepci opravných prostředků proti trestnímu příkazu podle § 314g trestního řádu.

50. Ústavní soud se proto musel zabývat otázkou, zda za účelem zachování deklarovaného smyslu a podstaty trestního příkazu nemají být kladeny nižší ústavní požadavky na rozhodování trestních soudů o adhezních nárocích poškozených v řízení podle § 314e a násl. trestního řádu. Dospěl k závěru, že nikoli.

51. Předně Ústavní soud podotýká, že možnost rozhodnout trestním příkazem přichází teoreticky v úvahu u nemalé množiny skutkových podstat, přičemž poškozený – a ostatně ani státní zástupce – nemá žádný dosah na to, zda bude v dané věci rozhodováno trestním příkazem nebo nikoli. Posouzení, zda jsou splněny zákonné podmínky pro vydání trestního příkazu, zejm. zda je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, je plně v diskreci soudu, přičemž ani při splnění těchto zákonných podmínek soud nemá povinnost, ale pouze možnost (viz slovo „*může*“ v § 314e odst. 1 trestního řádu), rozhodnout trestním příkazem.

52. Pokud by byly na rozhodování soudů o adhezních nárocích v řízení podle § 314e a násl. trestního řádu kladeny nižší ústavní požadavky než na rozhodování o identických nárocích a věcech v hlavním líčení, vytvářelo by to mezi poškozenými neodůvodněnou nerovnost. Takový výklad podzákoné právní úpravy by navíc stavěl určitou – početně nezanedbatelnou – skupinu poškozených do mnohem nevýhodnějšího postavení, aniž by jim umožňoval jakkoliv ovlivnit, jestli se do tohoto nevýhodného postavení dostanou. Tito poškození by tak opět byli v pozici pouhého pramene důkazů, nikoli subjektu, který v trestním řízení může realizovat i svá základní práva (nález sp. zn. Pl. ÚS 32/16, bod 67). To je obzvlášť problematické u zvlášť zranitelných obětí.

53. Ústavní soud dále zdůrazňuje, že ani samotná zákonná úprava neposkytuje přesvědčivý důvod pro to, aby byly na rozhodování soudů o adhezních nárocích v řízení podle § 314e a násl. trestního řádu kladeny nižší ústavní požadavky. Již ze znění relevantních ustanovení trestního řádu [především § 314f odst. 1 písm. e) ve spojení s § 228 odst. 1, na nějž je odkazováno] plyne, že pokud poškozený uplatnil svůj adhezní nárok řádně a včas a pokud byly splněny zákonné podmínky pro přiznání tohoto adhezního nároku, soud je povinen tento nárok přiznat [viz formulaci „uloží mu v rozsudku, aby poškozenému nahradil (...) nemajetkovou újmu v penězích“ v § 228 odst. 1 trestního řádu]. I zákonodárce tak patrně vycházel z toho, že trestní soud si nemůže vybrat, jestli adhezní nárok poškozenému přizná nebo nikoli, jsou-li pro jeho přiznání splněny zákonné podmínky [srov. také Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. S. 3587, bod 7; Gřivna, T., Šámal, P., Válková, H. a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. S. 647, bod 32; rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 23. 4. 1963 sp. zn. 2 To 15/63 (č. 34/1963 Sb. rozh. tr.)].

54. Ústavní soud nakonec podotýká, že absence procesních prostředků nápravy dostupných poškozenému v řízení podle § 314e odst. 1 trestního řádu naopak vyžaduje, aby trestní soudy o adhezních nárocích rozhodovaly obzvlášť pečlivě. Jejich případná pochybení totiž nejsou napravitelná v rámci soustavy obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy).

55. Ústavní soud shrnuje, že navzdory všem specifikům řízení podle § 314e odst. 1 a násl. trestního řádu neshledal přesvědčivé důvody k tomu, aby v něm byla základním právům poškozených poskytována odlišná míra ochrany než ve „standardním“ řízení před trestním soudem.

VI. 2. 3.

Shrnutí dílčích závěrů stran ústavní stížnosti první stěžovatelky

56. Autonomie v sexuální oblasti je jedním z nejnítěnějších aspektů soukromé sféry jednotlivce a neodmyslitelnou součástí lidské důstojnosti, pročež je komplementárně chráněna čl. 7 a 10 odst. 1 Listiny. Inherentní součástí a extenzí těchto základních práv je i právo na náhradu újmy způsobené nepřipustným zásahem do nich, byl-li vznik takové újmy prokázán.

57. Vzhledem k podstatě a účelu adhezního řízení nemohou trestní soudy nadužívat možnost odkázat poškozené se svými nároky na řízení ve věcech občanskoprávních, neboť takový postup může přinejmenším u některých skupin poškozených vést k tzv. sekundární viktimizaci a tudíž k dalšímu porušování jejich základních práv. Na těchto závěrech nemůže nic změnit ani skutečnost, že o vině a trestu obviněného je rozhodováno trestním příkazem.

58. Jelikož okresní soud shora těmto principům a povinnostem nedostál, porušil právo první stěžovatelky na zachování lidské důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 Listiny a na zachování osobní integrity podle čl. 7 odst. 1 Listiny. Její ústavní stížnost je tudíž důvodná.

59. Ústavní soud nicméně nedospěl k závěru o porušení práva první stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny nebo zákazu mučení nebo krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení podle čl. 7 odst. 2 Listiny nebo čl. 3 Úmluvy.

VI. 2. 4.

Rozsah a důsledky přijetí kasačního nálezu Ústavního soudu

60. Jak již bylo vyloženo výše, Ústavní soud si je vědom specifik řízení podle § 314e a násl. trestního řádu, včetně doktríny nedělitelnosti (jednoty) trestního příkazu, resp. jeho výroků (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2018 sp. zn. 4 Tz 19/2018), což má následně vliv i na koncepci opravných prostředků proti trestnímu příkazu (Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář.* s. 3591).

61. Ústavní soud proto zvažoval, jestli a případně v jakém rozsahu by měl být napadený trestní příkaz zrušen.

62. První variantou by mohlo být přijetí pouze akademického výroku, tedy pouhého konstatování porušení základních práv první stěžovatelky. Tuto variantu však Ústavní soud odmítl. Zaprvé, lze jen stěží akceptovat, aby byl rozsah základních práv podle hlavy druhé Listiny (v tomto případě podle čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 1 Listiny) determinován podústavním právem nebo dokonce obecnými soudy dovozenou doktrínou. Tato „obrácená“ metoda interpretace obsahu základních práv se plně neprosadila ani u základních práv podle hlavy čtvrté Listiny, u nichž přímo ústavní pořádek předpokládá jejich vymahatelnost pouze v mezích zákona [čl. 41 odst. 1 Listiny; v podrobnostech viz např. náleze ze dne 24. 4. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 54/10 (N 84/65 SbNU 121; 186/2012 Sb.), bod 59], natož u základních práv podle hlavy druhé Listiny. Podústavní právo je tudíž nutno interpretovat ústavně konformním způsobem, jak bylo vyloženo výše, nikoli určovat obsah a rozsah základních práv první stěžovatelky prizmatem podústavního práva. Pokud tudíž Ústavní soud ve své ustálené judikatuře dovedl, že u určitých skupin poškozených může dojít nepřiznáním prokázaného adhezního nároku k nepřípustnému zásahu do jejich základních práv podle čl. 7 nebo čl. 10 Listiny, pak nelze z těchto ústavních standardů ustupovat pouze ve jménu nedělitelnosti (jednoty) trestního příkazu. Zadruhé, přijetí „pouhého“ akademického výroku by vytvořilo poněkud nelogickou až absurdní situaci. Ústavní soud by na straně jedné konstatoval porušení základních práv první stěžovatelky v důsledku jejího odkázání na řízení ve věcech občanskoprávních, avšak na straně druhé by tento ústavně závadný stav zachoval a v zájmu nedělitelnosti (jednoty) trestního příkazu by napadený trestní příkaz (resp. jeho část) odmítl zrušit.

63. Druhou variantou by mohlo být zrušení trestního příkazu v plném rozsahu, a to za současného vyslovení povinnosti obecných soudů rozhodnout v dalším řízení o vině a trestu poškozeného stejně. Šlo by se tudíž o obdobný přístup, jaký Nejvyšší soud zvolil ve shora citovaném rozsudku sp. zn. 4 Tz 19/2018. I tato varianta se však jeví jako nevyhovující. Její přijetí by sice zachovalo doktrínu nedělitelnosti (jednoty) trestního příkazu a nemělo by žádné zjevné negativní dopady do oblasti základních práv první stěžovatelky, avšak mohlo by naopak mít neakceptovatelné dopady do oblasti základních práv obviněného. Ačkoli by trestní příkaz i ve výroku o vině a trestu formálně pozbyl povahu pravomocného rozhodnutí, obecné soudy by o vině a trestu byly nuceny rozhodnout stejně, což by mj. vedlo k narušení právní jistoty obviněného a ústavně neakceptovatelnému zásahu do běhu doby uloženého podmíněného odkladu výroku trestu

odněti svobody (§ 81 a násl. trestního zákoníku), doby zákazu činnosti (§ 73 až 74 trestního zákoníku) nebo doby nutné k zahlazení odsouzení (§ 105 trestního zákoníku). To lze z pohledu čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny akceptovat jen stěží.

64. Třetí variantou by mohlo být zrušení trestního příkazu v plném rozsahu, a to bez jakýchkoliv dalších omezení. Naznačený postup by však vedl k neakceptovatelnému „otevření“ možnosti státního zástupce a obviněného brojít nejen proti rozhodnutí o adhezním nároku první stěžovatelky, nýbrž i proti výroku o vině a trestu, byť žádný z nich nepodal v zákonem předpokládané lhůtě odpor proti trestnímu příkazu (§ 314g trestního řádu), jakož i k „otevření“ možnosti soudu posoudit tuto otázku znovu. To by samo o sobě vedlo k neakceptovatelnému vychýlení procesních práv obviněného. Ústavní soud navíc nemohl přehlédnout, že v případě podání odporu se neuplatní zákaz *reformationis in peius* (§ 314g odst. 2 trestního řádu; srov. také Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. S. 3593). Nové posouzení otázky viny a trestu by tudíž nemuselo být pouze ve prospěch, nýbrž teoreticky i v neprospěch obviněného, a to za situace, kdy otázka viny a trestu nebyla žádným ze subjektů v žádné fázi řízení formálně ani materiálně napadena nebo zpochybněna. Z pohledu čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 39 Listiny takový postup nelze akceptovat.

65. Ústavní soud tudíž dospěl k závěru, že pokynu plynoucímu z čl. 4 (povinnost chránit základní práva všech jednotlivců v maximální možné míře) a čl. 83 Ústavy (princip minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti orgánů moci veřejné) nejlépe odpovídá pouze částečné zrušení napadeného trestního příkazu ve výroku týkajícím se adhezního nároku první stěžovatelky, a to i za cenu narušení obecnými soudy dovozené doktríny nedělitelnosti (jednoty) trestního příkazu.

66. Nutným důsledkem takto koncipovaného kasačního nálezu Ústavního soudu je, že obecné soudy budou muset rozhodnout o adhezním nároku první stěžovatelky znovu. Aniž by Ústavní soud zavazoval obecné soudy k tomu, jakým způsobem a v jaké formě tak mají učinit, uvádí, že jedním z možných řešení může být přijetí doplňujícího trestního příkazu, jímž by bylo (znovu) rozhodnuto pouze o adhezním nároku první stěžovatelky. Ústavní soud se ostatně k tomuto řešení přiklonil i v recentním nálezu ze dne 7. 1. 2025 sp. zn. III. ÚS 1876/24.

67. Na druhé straně musí obviněnému zůstat zachováno právo napadnout nové rozhodnutí trestního soudu příslušnými opravnými prostředky, např. odporem. Při projednávání obviněným podaných opravných prostředků, rozhodne-li se je využít, mají trestní soudy povinnost zohlednit skutečnost, že Ústavní soud trestní příkaz zrušil pouze zčásti a že nově bude rozhodováno pouze v tomto omezeném rozsahu.

68. Ústavní soud závěrem zdůrazňuje, že jde pouze o dočasné řešení. Je totiž úkolem zákonodárce, aby problematiku ochrany základních práv poškozených, o jejichž adhezním nároku je rozhodováno v rámci řízení podle § 314e a násl. trestního řádu, vyřešil koncepčně a ústavně konformním způsobem na zákonné úrovni (zejména aby poškozeným umožnil domáhat se ochrany svých základních práv před obecnými soudy v souladu s čl. 90 Ústavy).

VI. 3.

Aplikace obecných principů na věc druhé stěžovatelky

69. Ústavní soud připomíná, že druhá stěžovatelka se stala obětí přečinu porušování cizích práv. Ve svém návrhu na náhradu újmy ze dne 21. 5. 2024 primárně požadovala peněžité zadostiučinění za nemajetkovou újmu ve výši 300 000 Kč. V této souvislosti uvedla, že obviněný zneužil postavení duchovního a jeho jednání bylo v rozporu s posláním církve. Tímto jednáním závažně poškodil její dobrou pověst a jméno a u dotčených žen narušil důvěru v metodistické duchovní a jejich vztah k církvi. Nad rámec toho požadovala druhá stěžovatelka také náhradu škody ve výši 4800 Kč, neboť jedné z dotčených žen (odlišné od první stěžovatelky) uhradila v období od září do prosince 2022 psychologické konzultace; k tomu druhá stěžovatelka doložila i příslušné doklady. Okresní soud nevyhověl ani jednomu z nároků druhé stěžovatelky – co se týče nároku na náhradu nemajetkové újmy, odkázal ji na řízení ve věcech občanskoprávních; co se týče nároku na náhradu škody, soud o něm patrně opomenul rozhodnout.

70. Ve vztahu k nároku na náhradu škody Ústavní soud předně zdůrazňuje, že druhá stěžovatelka v ústavní stížnosti vůbec nenamítala protiústavnost postupu okresního soudu, jenž o uvedeném nároku patrně opomněl rozhodnout. Jelikož druhá stěžovatelka tento postup okresního soudu materiálně a ostatně ani formálně nenapadá, Ústavní soud se jeho ústavní konformitou dál nezabýval, neboť by šlo o rozhodování *ultra petitem*.

71. Ve vztahu k rozhodnutí okresního soudu o nároku na náhradu nemajetkové újmy vznesla druhá stěžovatelka ve své ústavní stížnosti pouze obecné a útržkovité námitky. Konkrétně tvrdila, že civilní řízení by pro ni představovalo nepřiměřenou zátěž a potenciálně by mohlo vést k potížím s vymahatelností nároku. Dále srovnatelně stručným způsobem poznamenala, že napadeným trestním příkazem byl potenciálním „*škůdcům mezi duchovními*“ vyslán nežádoucí signál. Tyto stížnostní námitky se zčásti míjejí s podstatou práva na soudní ochranu a zčásti jsou tak stručné a obecné, že z nich lze jen stěží dovodit, v čem druhá stěžovatelka spatřuje porušení svého práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Současně Ústavní soud neshledal v rozhodnutí okresního soudu známky svévole nebo jiného závažného porušení procesních práv druhé stěžovatelky.

72. Podstatnější však je, že druhá stěžovatelka jakožto právnická osoba není nositelem základního práva na zachování lidské důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 Listiny nebo práva na osobní integritu podle čl. 7 odst. 1 Listiny. Rovněž u ní nelze konstruovat riziko tzv. sekundární viktimizace. U druhé stěžovatelky proto není dán žádný z naléhavých důvodů, které Ústavní soud vedly k poskytování zvýšené ochrany některým (zranitelným) skupinám poškozených v adhezním řízení.

VII. Závěr

73. Ústavní soud ze shora uvedených důvodů ústavní stížnosti první stěžovatelky podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyhověl a trestní příkaz ve výroku, jímž byla první stěžovatelka odkázána se svým nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

74. Ústavní soud dále dospěl k závěru, že ústavní stížnost druhé stěžovatelky je zjevně neopodstatněným návrhem, pročež ji odmítl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 22. ledna 2025

Zdeněk Kühn
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudce Josefa Fialy

k nálezu Ústavního soudu ze dne 22. ledna 2025 sp. zn. IV. ÚS 2118/24

Na základě § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, podávám odlišné stanovisko k I. a II. výroku nálezu Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2118/24 a jejich odůvodnění:

V posuzované věci vydal Okresní soud v Jihlavě dne 28. 5. 2024 trestní příkaz č. j. 13 T 46/2024-254, kterým uznal obviněného vinným ze spáchání přečinu poškozování cizích práv a přečinu sexuálního nátlaku, za což ho odsoudil k souhrnnému trestu odnětí svobody na deset měsíců, jehož výkon mu podmíněně odložil na zkušební dobu 48 měsíců a dále mu uložil trest zákazu činnosti (ve specifikované podobě). Současně odkázal obě poškozené (stěžovatelky) s nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

Z povahy rozhodnutí se podává, že ve věci se nekonalo hlavní líčení (srov. podmínky pro vydání trestního příkazu podle § 314e odst. 1 trestního řádu), tj. neproběhlo stadium trestního stíhání v řízení před soudem, v němž je zpravidla těžiště dokazování a v němž se dokazují i skutečnosti vztahující k uplatněnému nároku poškozeného. Navíc s ohledem na § 314f odst. 1 trestního řádu trestní příkaz neobsahuje odůvodnění, a není proto známo, proč byly stěžovatelky odkázány se svými nároky na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních. Podle mého názoru zpravidla nebudou pro přiznání náhrady nemajetkové újmy trestním příkazem splněny zákonné podmínky, tj. že poškozený doložil její důvod a výši (§ 43 odst. 3 věta třetí a čtvrtá trestního řádu), nebude ani dán prostor pro doplnění podkladů v přiměřené lhůtě (§ 43 odst. 3 poslední věta trestního řádu).

Trestní příkaz se vydává bez projednání věci v hlavním líčení, je-li skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy (§ 314e odst. 1 trestního řádu), a proto se obviněný nemůže vůbec vyjádřit k uplatněnému nároku poškozeného (zásada kontradiktornosti). S ohledem na to může obviněný podat odpor proti trestnímu příkazu i z důvodu nesouhlasu jen s výrokem o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení; tím se celý trestní příkaz ze zákona ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení (§ 314g odst. 2 trestního řádu). Byť u trestního příkazu s ohledem na to opravné řízení neprobíhá, nelze přehlédnout ani celkovou koncepci trestního řádu, ve vztahu k rozhodování soudu v opravném řízení, po zrušení rozsudku toliko ve výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení. V takovém případě, nerozhodne-li opravný soud sám ve věci, odkáže vždy poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem (srov. § 265, § 265m odst. 2 a § 271 odst. 2 trestního řádu).

Oproti tomu většina dospěla k závěru, že obecné soudy budou muset rozhodnout o adhezním nároku první stěžovatelky věcně znovu. Přestože v návaznosti na to většina zdůrazňuje, že „aniž by Ústavní soud zavazoval obecné soudy k tomu, jakým způsobem a v jaké formě tak mají učinit, uvádí, že jedním z možných řešení může být přijetí doplňujícího trestního příkazu, jímž by bylo (znovu) rozhodnuto pouze o adhezním nároku první stěžovatelky“. K tomu odkázala na nálezy sp. zn. III. ÚS 1876/24 ze dne 7. 1. 2025 (bod 66. odůvodnění nálezu). Současně většina konstatuje, že „musí obviněnému zůstat zachováno právo napadnout nové rozhodnutí trestního soudu příslušnými opravnými

prostředky, např. odporem“ (bod 67. odůvodnění nálezu). S tímto řešením nemohu souhlasit, neboť zde se Ústavní soud již posunuje do role „*pozitivního zákonodárce*“, která mu nepřísluší, zvláště když zákonodárce nejen, že takové rozhodování ve věci doplňujícím výrokem u trestního příkazu a použití nového opravného prostředku proti takovému doplňujícímu výroku s ohledem na jeho povahu neupravil, ale dokonce si troufám tvrdit, že ho ani nepředpokládal, a nelze k němu ani dospět výkladem. Většina ani neřeší, zda právo odporu budou mít i osoby se samostatným obhajovacím právem a státní zástupce (§ 314g odst. 1 trestního řádu).

Aniž bych zpochybňoval právo první stěžovatelky na náhradu nemajetkové újmy, jsem přesvědčen, že Ústavní soud při respektování principu sebeomezení, neměl rušit výrok trestního příkazu, kterým byla odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Zrušení části trestního příkazu narušuje jeho nedělitelnost plynoucí z trestního řádu (srov. § 314g odst. 2 trestního řádu), čímž Ústavní soud překročil limity tzv. negativního zákonodárce. Odkaz na náleze ze dne 7. 1. 2025 sp. zn. III. ÚS 1876/24 není případný, neboť tímto náleze Ústavní soud nerušil částečně napadený trestní příkaz, toliko „*přikázal okresnímu soudu vydání dodatečného, tzv. doplňujícího, rozhodnutí tak, aby bylo zcela vyčerpáno meritum věci*“ (bod 23. odůvodnění tohoto nálezu), a to po zjištění, že soud „*nerozhodl o adhezním nároku stěžovatele, neboť přehlédl, že stěžovatel se se svým nárokem řádně a včas připojil*“ (bod 9. odůvodnění tohoto nálezu). Jde tedy o situaci zcela jinou, byť i k tomuto nálezu, lze mít již zmíněné výhrady.

Z uvedených důvodů nesouhlasím se zněním I. a II. výroku nálezu, Ústavní soud měl stěžovatelčinu ústavní stížnost náleze zamítnout.

V Brně 22. ledna 2025

Josef Fiala